

Barbara Bielak

Uniwersytet Jagielloński
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

Turystyka w otoczeniu zespołu zbiorników Solina-Myczkowce

Zespół zbiorników Solina-Myczkowce – charakterystyka ogólna

San jest główną rzeką południowo-wschodniej Polski. Ma 444 km długości. Od 1898 r. jest objęty programem stałych obserwacji i badań.

Pierwsze koncepcje wykorzystania rzeki w celach energetycznych sięgają lat 1921-1923. Opracowany przez Warszawskie Biuro Siłowni Wodnych plan perspektywiczny przewidywał zabudowę rzeki San na całym jej biegu szesnastoma stopniami i elektrowniami wodnymi. Całość po realizacji miała stanowić istotny dla gospodarki węzeł mocy szczytowej, interwencyjnej i regulacyjnej w krajowym systemie elektroenergetycznym, a powstałe zbiorniki miały uregulować stosunki wodne.

W latach 1954-1961 zrealizowano pierwszą z planu perspektywicznego budowę elektrowni wodnej w Myczkowcach (Hennig i in. 1991). Długość zapory osiągnęła 486 m, wysokość 17,5 m, maksymalne piętrzenie 15,5 m. Zbiornik wodny o pojemności 10,9 mln m³ i powierzchni 200 ha jest zbiornikiem wyrównawczym Elektrowni Solina (Michalik 2000).

W latach 1961-1968 zrealizowana została Elektrownia i Zapora Wodna Solina. Stopień ten przewidziany był jako największy i najwyższy w planowanej kaskadzie 16 elektrowni. Należy do kluczowych obiektów gospodarowania wodami powierzchniowymi w Polsce. W ciągu 7 lat budowy przegradzono rzekę San zaporą betonową typu ciężkiego o wysokości 82 m, długości 664 m i kubaturze 760 000 m³, w wyniku czego powstał zbiornik wodny o powierzchni zalewu 2200 ha i pojemności 497 mln m³ (www.solina.pl).

Zespół zbiorników Solina-Myczkowce zlokalizowany jest pomiędzy 319 a 351 km Sanu. Leży w województwie podkarpackim, na terenie powiatu bieszczadzkiego, na obszarze gmin: Solina, Czarna i Ustrzyki Dolne. Zbiorniki wraz z otoczeniem objęte są Wschodniobeskidzkim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Zbiornik Soliński posiada urozmaiconą linię brzegową o łącznej długości ok. 160 km, z licznymi zatokami i wyspami. Brzegi na znacznej długości są strome, a nawet urwiste. Południowa część zbiornika dzieli się na dwie odnogi. Zachodnia dochodzi do Bukowca i posiada około 14 km długości, natomiast wschodnia o długości ok. 26 km, jest większa powierzchniowo i dochodzi do Rajskiego, a jej odgałęzienie do Chrewtu. Nad zbiornikiem zlokalizowane są miejscowości o znaczeniu turystycznym, takie jak: Solina, Polańczyk, Wołkowyja.

Zbiornik Myczkowce o powierzchni 10-krotnie mniejszej od Soliny posiada słabo rozwiniętą linię brzegową. Od zachodniej strony graniczy z Rezerwatem nad Jeziorem Myczkowskim. Do ważniejszych miejscowości turystycznych leżących nad zbiornikiem należą: Myczkowce, Bóbrka, Zabrodzie.

Funkcje i zagrożenia zbiorników

Solina wraz ze zbiornikiem wyrównawczym Myczkowce mają charakter wielozadaniowy. Pełnią one funkcje (Michalik 2000):

- energetyczne: wykorzystanie energetyczne retencionowanej wody,
- przeciwpowodziowe: redukcja fali powodziowej poniżej zbiorników,
- wyrównawcze przepływów w korycie rzeki: podwyższenie przepływów minimalnych poniżej stopnia Myczkowce,
- zaopatrzenia w wodę gospodarki komunalnej,
- rekreacyjno-turystyczne.

Dominującą rolę odgrywa zbiornik w Solinie. Podstawowym jego zadaniem jest maksymalne zmagazynowanie wody przed szczytem energetycznym jesienno-zimowym, zaopatrzenie w wodę miast, osiedli i zakładów, a następnie stopniowe opróżnianie zbiornika w trakcie produkcji energii elektrycznej oraz przygotowanie zbiornika do przejścia wiosennej fali powodziowej.

Zbiornik Myczkowce ma znaczenie energetyczne, a ze względu na małą pojemność nie pełni funkcji przeciwpowodziowej.

W zlewni bezpośredniej zbiornika Solińskiego brak jest zakładów przemysłowo-

wych. Rolnicze wykorzystanie terenu jest niewielkie, natomiast znaczną część obszaru zlewni pokrywają lasy (75%). Korzystne parametry morfometryczno-hydrograficzne zbiornika i duża powierzchnia zlewni całkowitej powodują, że zbiornik jest stosunkowo odporny na degradację. Głównymi źródłami zanieczyszczeń jest osadnictwo ludności miejscowej oraz ruch turystyczno-wypoczynkowy.

Niekorzystny stan sanitarny dopływów, podwyższone wartości stężeń biogenów (azot i fosfor ogólny) i BZT5, są przyczyną spływu niedostatecznie oczyszczonych lub nieoczyszczonych ścieków z pobliskich miejscowości. Widoczne jest to szczególnie w okresie letnim, podczas najwyższej frekwencji turystów i wczasowiczów w otoczeniu zbiorników. Mimo to wody zbiorników zaliczane są do I klasy czystości (Michalik 2000).

Podczas intensywnych opadów i roztopów wzrasta ilość wnoszonej do zbiorników zawiesiny oraz transportowanych z nią biogenów i związków organicznych. Prowadzi to do zamulania czaszy zbiorników oraz wewnętrznego obiegu związków biogenych w wodach zbiornika.

Dostępność komunikacyjna

Zespół zbiorników Solina-Myczkowce położony jest w pobliżu drogi krajowej nr 84 Sanok–Lesko–Uherce Mineralne–Ustrzyki Dolne–Krościenko (przejście graniczne na Ukrainę). W Uhercach łączy się ona z drogą nr 895 (Uherce–Myczków). Od strony zachodniej zbiornika Solińskiego biegnie droga nr 894, łącząca Hoczew poprzez Polańczyk i Wołkowyję z Czarną (tzw. „mała obwodnica bieszczadzka”).

Trasy obsługiwane są przez linie autobusowe PKS. Miejscowości położone nad zespołem zbiorników posiadają bezpośrednie połączenia z Leskiem, Sanokiem, Ustrzykami Dolnymi, Rzeszowem. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w Uhercach Mineralnych.

Zagospodarowanie turystyczne

Po okresie stagnacji w latach 70. i 80. XX w., od początku lat 90. odnotowano dynamiczny rozwój bazy wypoczynkowo-usługowej. Duży wpływ na ten stan miał fakt przemian społeczno-politycznych, który pozwolił na inwestycje kapitałowe. Przykładem są miejscowości: Polańczyk, Solina, Myczkowce, Wołkowyja (Ślusarz 2004). Szeroka oferta usługowa oraz różnorodna baza wypoczynkowa powodują przyjazdy turystów z różnych grup społecznych z wszystkich regionów kraju. Najlepiej rozbudowaną bazę noclegową posiadają miejscowości bezpośrednio przyległe do zbiorników, o dobrej dostępności do wody oraz odznaczające się dobrą dostępnością komunikacyjną.

W latach 90. XX w. liczba obiektów w gminach wokół zespołu zbiorników Solina-Myczkowce była stabilna. Dane statystyczne dla kolejnych lat obrazują spadek liczby obiektów (tab. 1), co spowodowane jest niekompletnymi danymi przesyłanymi do Głównego Urzędu Statystycznego oraz faktem, że nie wszystkie podmioty świadczące usługi hotelarskie rejestrują swą działalność w ewidencji GOKSiT (Ślusarz 2004).

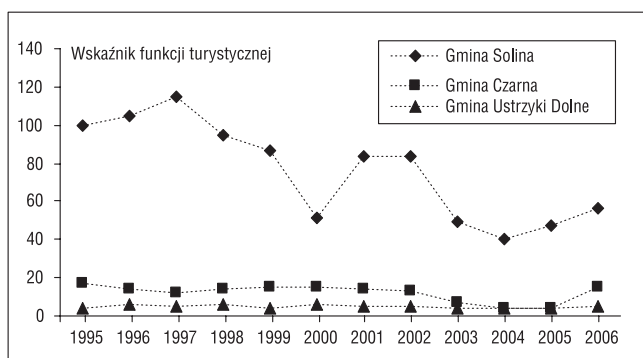
Tab. 1. Obiekty turystycznej bazy noclegowej w gminach wokół zespołu zbiorników Solina-Myczkowce w latach 1995-2002

Obiekty	Lata											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hotele	1	2	2	2	2	2	4	4	2	2	2	3
Pensjonaty	0	1	0	2	2	2	1	1	2	1	2	2
Inne obiekty hotelarskie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	4
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	0	0	0	0	0	0	7	8	6	6	5	7
Domy wycieczkowe	3	5	4	3	1	3	2	2	2	1	2	2
Schroniska	9	8	8	9	9	1	1	1	5	5	5	5
Ośrodki wczasowe	20	20	21	15	13	7	6	9	13	8	8	7
Ośrodki kolonijne	0	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0
Ośrodki do wyp. sobotnio-niedzielnego	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Zespoły ogólnodostępnych domków wypoczynkowych	8	8	5	4	4	0	0	0	3	2	2	4
Kempingi	1	1	1	2	1	1	0	0	2	2	2	2
Pola biwakowe	14	13	9	10	6	-	-	-	3	3	3	9
Zakłady uzdrowiskowe	-	-	-	0	0	0	0	0	1	1	2	3
Pokoje gościnne	17	14	15	10	3	-	-	-	-	-	-	-
Kwatery agroturystyczne	0	0	0	12	12	4	5	7	-	-	-	-
Pozostałe obiekty niesklasyfikowane	2	1	0	1	4	2	0	0	3	1	0	4
Ogółem	75	74	66	71	58	23	27	32	44	34	35	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS (www.stat.gov.pl).

O rozwoju funkcji turystycznej świadczy wielkość i rodzaj bazy noclegowej oraz intensywność jej wykorzystania (Warszyńska 1985). Największym potencjałem bazy noclegowej wśród gmin wokół zespołu zbiorników Solina-Myczkowce dysponuje Solina. Skupia ona 59% obiektów noclegowych oraz 79% wszystkich miejsc noclegowych. Najniższym udziałem odznacza się gmina Czarna (odpowiednio 6,0 i 5,5%).

Najbardziej znaną metodą obliczania funkcji turystycznej jest wskaźnik Baretje'a i Deferta, przedstawiający stosunek liczby turystycznych miejsc noclegowych do liczby ludności miejscowej. Dla miejscowości o niewielkim zagospodarowaniu turystycznym i słabo rozwiniętych przyjazdach turystów wskaźnik ten jest stosunkowo niski i jego wartości kształtują się poniżej 100 (Warszyńska, Jackowski 1979). Zgodnie z tym kryterium, na terenie gmin nie zachodzi wówczas rzeczywista funkcja turystyczna. Najwyższe wartości osiąga on w gminie Solina (ryc. 1), gdzie w 1997 r. kształtował się na poziomie 114,5 natomiast w 2004 r. spadł do wartości 40,1. W kolejnych latach widoczny jest wzrost wskaźnika.

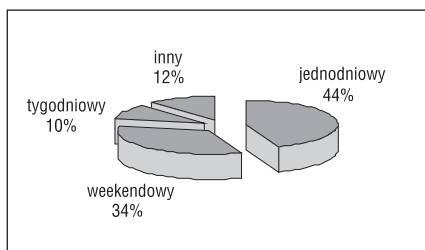

Ryc. 1. Wskaźnik funkcji turystycznej wg Baretje'a i Deferta w gminach wokół zespołu zbiorników Solina-Myczkowce
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS (www.stat.gov.pl).

tego rodzaju turystyki. W Bukowcu, Myczkowcach, Polańczyku, Solinie, Wołkowyi, Teleśnicy Oszarowej zlokalizowane są obiekty wczasowe i wypoczynkowe. Znaczną rolę w turystyce odgrywają również kwatery prywatne oraz prywatne domki letniskowe, których liczba systematycznie wzrasta. W ostatnich latach coraz więcej turystów przyjeżdża na wypoczynek jednodniowy (44%) oraz weekendowy (34%), natomiast mniej na wypoczynek dłuższy (ryc.2). Miesiące: czerwiec i wrzesień wyróżniają się przyjazdem wycieczek szkolnych jedno i dwudniowych.

W rejonie zespołu zbiorników poprowadzone są szlaki turystyczne o różnym poziomie trudności. Stwarzają one dogodne warunki do uprawiania turystyki pieszej i wędrownej. Istnieją szlaki dojściowe oraz szlaki pozwalające na spacer i wycieczki wokół zbiorników. Wyznaczono także 6 tras rowerowych o łącznej długości 216 km.

Szczególne znaczenie w zagospodarowaniu turystycznym tych terenów mają zagospodarowane kąpieliska, przystanie oraz szlaki turystyczne. W turystyce pobytowej przewagę stanowi wypoczynek zorganizowany w formie wczasów, kolonii, obozów oraz pobytów sanatoryjnych. Baza noclegowa w znacznej części przeznaczona jest dla

Ryc. 2. Czas pobytu turystów nad zbiornikami

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Korzystne warunki klimatyczne oraz odpowiednie ukształtowanie terenu sprzyja rozwojowi sportów zimowych, a przede wszystkim narciarstwu. Służą temu m. in. 3 wyciągi narciarskie znajdują się w: Polańczyku (orczykowy), Bukowcu (talerzykowy), Solinie (orczykowy).

W miejscowościach zlokalizowanych nad wodą (Polańczyk, Solina, Jaworze, Myczkowce, Rajske, Zawozie, Teleśnica Oszwarowa, Chrewt, Wołkowyja) istnieją zagospodarowane odcinki brzegów z urządzeniami

rekreacyjnymi i pływającymi. Działają wypożyczalnie kajaków, łodzi żaglowych i rowerów wodnych. Obszar zespołu zbiorników objęty jest strefą ciszy. W związku z tym używane są łodzie żaglowe i wiosłowe, a zakazem objęte są łodzie motorowe. Ośrodek Usług Wodnych „Biała Flota” w Solinie oraz TRAMP w Polańczyku organizują rejsy spacerowe statkami bieszczadzkiej floty. Nadzór nad zbiornikami sprawują: Bieszczadzkie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w Polańczyku oraz Policja Wodna. Swoją bazę posiadają: Krośnieński Okręgowy Związek Żeglarski (Polańczyk) oraz Polski Związek Wędkarstwa (Solina i Polańczyk).

Ruch turystyczny

Ruch turystyczny w badanym rejonie notowany był już w latach 70. XX w., ponieważ wybudowanie zbiorników podniosło atrakcyjność turystyczną regionu. Po zagospodarowaniu obrzeży odnotowano wzrost ruchu turystycznego. Obecnie sytuacja ustabilizowała się (tab. 2). Największa liczba turystów przebywa w okresie

Tab. 2. Turyści korzystający z noclegów w gminach wokół zespołu zbiorników Solina-Myczkowce w latach 1995-2002

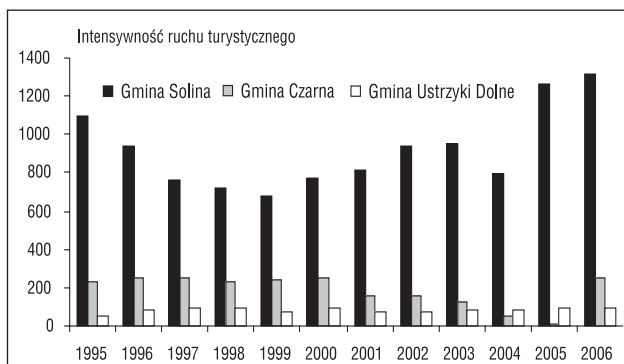
Obszar	Lata											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gmina Solina	57737	50287	40732	38906	35558	39996	42646	49193	49634	41677	65780	68958
Gmina Ustrzyki Dolne	8211	14912	15492	16843	11825	15666	11948	13946	15112	15449	16253	17162
Gmina Czarna	5806	6186	6206	5692	6094	6168	3957	3760	3086	1340	323	6147
Ogółem	72430	72469	63637	62688	53477	62736	59707	68227	67832	58366	82356	92267

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS (www.stat.gov.pl).

letnim (lipiec-sierpień). Wzmocnionymi przyjazdami charakteryzuje się także okres świąteczno-noworoczny oraz tzw. „długi weekend” majowy. Największy ruch turystyczny notuje się w gminie Solina (75% w stosunku do ogółu). Wiąże się to m.in. z faktem, że zespół zbiorników Solina-Myczkowce w przeważającej części zlokalizowany jest na terenie tej gminy.

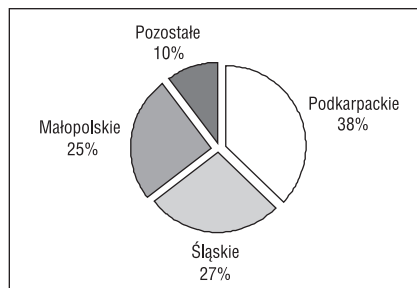
Podobną strukturę przedstawia wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wg Schneidera (ryc.3). Przedstawia on stosunek liczby osób korzystających z noclegów do liczby ludności miejscowej. Na wiodącej pozycji znajduje się gmina Solina. Od 2005 r. widoczny jest wzrost wskaźnika na jej terenie. Wpływ na taką sytuację miały: promocja, rozbudowa i poprawa jakości usług turystycznych oraz warunki atmosferyczne panujące w 2006 r., czyli upalny i słoneczny lipiec oraz długa i ciepła jesień.

Badania ankietowe wśród turystów pozwoliły na określenie miejsca zamieszkania osób przyjeżdżających i spędzających czas nad badanymi zbiornikami. Odwiedzane są one przede wszystkim przez mieszkańców z województwa podkarpackiego (38%) (ryc.4). Notuje się również przyjazdy osób z odleglejszych regionów kraju, głównie w ramach turystyki pobytowej. Bliskość położenia zbiorników od miejsca zamieszkania powoduje, że turyści przyjeżdżają nad akwen po raz kolejny (59%). Przeważającą formę przyjazdu stanowią podróże indywidualne z rodziną (51%) lub przyjaciółmi (41%) (ryc. 5).

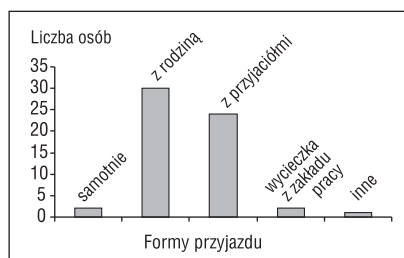
Ryc. 3. Wskaźnik ruchu turystycznego wg Schneidera w gminach w otoczeniu zespołu zbiorników Solina-Myczkowce w latach 1995-2002

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS (www.stat.gov.pl).

Ryc. 4. Pochodzenie turystów nad zbiornikami (wg województw)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ryc. 5. Formy przyjazdu turystów nad zbiorniki

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Zakończenie

Ze względu na swoje położenie, walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz zaplecze noclegowe otoczenie zespołu zbiorników wodnych Solina-Myczkowce należy do obszarów atrakcyjnych turystycznie. Jest on szczególnie predysponowany do rozwoju turystyki letniej, współistniejącej z aktywnym, nadwodnym wypoczynkiem, rekreacją i sportem. Zbyt mała jest jednak liczba parkingów oraz oznaczeń informujących o tym, jak dojechać do zbiorników. Stwarza to problemy, szczególnie osobom po raz pierwszy przyjeżdżającym nad zbiornik. Zbyt słabo rozwinięte jest również zaplecze sanitarne i gastronomiczne, które jest niezbędnym elementem w przypadku kilkugodzinnego pobytu nad wodą.

Wzrost liczby turystów wokół zbiorników przyczynia się do rozbudowy bazy noclegowej, żywieniowej i towarzyszącej. Staje się on także ważnym czynnikiem rozwoju innych gałęzi gospodarki, w tym rolnictwa. Promocja, rozbudowa zaplecza turystycznego i poprawa dostępności do zbiorników powinny przyczynić się do dalszego rozwoju ruchu i funkcji turystycznej regionu.

Literatura

- Hennig J., Hennig I., Roszkowski A., 1991, *Zbiorniki retencyjne*, [w:] Dynowska I., Maciejewski M. (red.), *Dorzecze górnej Wisły, Część II*, PWN, Warszawa- Kraków.
- Michalik S., 2000, *Ocena oddziaływania na środowisko obiektów Solina i Myczkowce*, Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej PK, Kraków.
- Ślusarz G., 2004, *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Solina na lata 2004-2013*, RES Management S.C., Solina.
- Warszyńska J., 1985, *Funkcja turystyczna Karpat Polskich*, Folia Geographica.
- Warszyńska J., Jackowski A., 1979, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa.
- www.solina.pl.